

A kobaltkék-citromsárga villa a faragott pergolával és ablakrácsokkal, pálma- és kaktuszligetével nagyon marokkói, miközben a szomszéd telken az új múzeumépület letisztult vonalú, rózsaszín mészkővel és rusztikus téglával borított falai akár Dániában is állhatnának. Két francia művész, a festő Jacques Majorelle, majd később a divattervező Yves Saint Laurent otthonaként és műtermeként szolgáló art deco villa és a 21. századi Musée YSL az európai és afrikai kultúra kivételes keveréke, amelyben a Matisse és Mondrian festészetét idéző pop-artos ruhák és a harsány színű afrikai textilek, pompás törzsi ékszerek jól kiegészítik egymást.

Vadas József

ÉKSZEREK, PÁLMAK, NADRÁGKOSZTÜMÖK Múzeumlátogatás Marrákesben

Már a város fekvése is különleges. Amikor 1943 januárjában a nyugati szövetséges hatalmak vezetői titkos találkozóra gyűltek össze Casablancában, Churchill a már nagybeteg Rooseveltet is képes volt rábeszélni, hogy látogasson el – mint világháborús memoárjában olvasható – „a Szahara Párizsába”: „*Ha már ilyen hosszú utat tett meg, nem hagyhatja el Észak-Afrikát anélkül, hogy Marrákest meg ne nézné. Töltsünk ott együtt két napot. Feltétlenül önnel akarok lenni, amikor megnézi a hófödte Atlasz-hegység mögött lebukó napot (...) századokon át ide tartottak a Közép-Afrikából induló karavánok, útközben kíméletlenül megsarcolták őket a hegyi törzsek, később a marrákesi piacon becsapták őket a kereskedők, cserében viszont részük lehetett a városi örömeiben, láttak jövendőmondókat, kígyóbüvölőket, ehettek-ihattak, amennyi beljük fért (...).*”

Ez az egzotikus világ, a medinai bazár, a 16. századi mecsetek és díszes marokkói paloták látványa – az utasért köröző Mercedes taxikat leszámítva – lényegében azóta sem változott és több huszadik századi művész képzeletét is megigézte. Első helyre a festő Jacques Majorelle (1886–1962) kívánczodik. Apja, az École de Nancy alapító tagja, az art nouveau-s iparművészet egyik legnagyobb alakja sokoldalú alkotó volt: tervezett bútort, üveget és lámpát. Louis Majorelle a fiát is erre a pályára szánta, a tizenöt éves kamasz a lotaringiai város művészeti iskolájának építészeti és iparművészeti tagozatán kezdte meg tanulmányait. Hamar váltott azonban, és a festészet vonzásának engedve 1903-ban Párizsba ment, hogy beiratkozzon a magyarok által is kedvelt Julian Akadémiára. Tanulmányai végeztével sok országban megfordult, majd 1910-től közel négy évet

töltött Egyiptomban; ott-tartózkodásának az első világháború vetett véget.

A tízes évektől egy új ízlés – valójában stílusváltás – előjeleként fordult a figyelem a keleti kultúrák felé. A Gyagilev-balet párizsi sikere a Leon Bakszt által tervezett orientális jelmezek és díszletek jóvoltából már az art deco készülődéséről tanúskodik. A szecessziót felváltó irányzat kibontakozásához – a Tutankhamon-sírlelet 1922-es felfedezésével – az egyiptomi kultúra is nagymértékben hozzájárult. A fiatal Majorelle nem annyira az ősi emlékek iránt érzett vonzalmat, inkább annak iszlám/arab változata ejtette rabul Marokkóban is, ahová leszerelését követően, egészségének helyreállítására érkezett 1917-ben. Nem sokkal később a tengerparti Casablancából a kifejezetten kellemes klímájú Marrákesbe költözött, ahol végleges otthonra lett.

A Jardin Majorelle kaktuszerdeje a Paul Sinoir által 1931-ben tervezett Kék műteremházzal

© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Mathéus

Yves Saint Laurent
© Pierre Bergé

Újdonsült feleségével 1919-ben itt telepedik le, s a fentiekől nem függetlenül lesz az art deco helyi képviselője.

Az Atlasz és az Anti-Atlasz ismeretlen tájaira vezető utazásairól tudósít 1922-ben összeállított, kódex méretű illusztrált könyve (*Egy festő útinaplója*). Közben portrékat, később aktokat, főként azonban a mindennapi élet hétköznapi jeleneteit dokumentáló zsánereket fest pasztelles földszínekkel telített olajkompozícióiban. Idegenforgalmi plakátokat is tervez, ezek talán a legjobb munkái. Anyagiakban is kamatozó

sikerei nyomán 1923-ban másfél hektáros birtokot vásárol; itt építi első házát (*Bu Szaf Szaf*) tradicionális felfogásban, illetve azt a minaretszerű *Tornyot*, amelynek felső szintjén műtermet alakít ki magának. Az enteriőrököt és a berendezést szintén a helyi berber művészet elemeit felhasználva díszíti. S e szellemben készíti ugyanebben az időben azt a minuciózusan dekoratív – marokkói szőnyegek és festett faburkolatok mintázatával rokon – nagy méretű mennyezetképet is, amely a ma detektoros kapuval biztosított előkelő luxus-

szálloda, a La Mamunia bíborbársonyos szalonjának (egykor éttermének) közelmúltban restaurált nevezetessége.

A részben őshonos és ide telepített, részben távoli tájakról beszerzett trópusi növényekből az újabb vásárlásokkal jelentősen megnövelt területen Majorelle botanikus kertet alakított ki. A pálmák (jukka, datolya, banán, kókusz), filodendronok, olajfák és főleg kaktuszok, bambusz- és jázminbokrok dzsungelének látványát kék csempével burkolt, vízililiomos és tavrózsás medencék, kutak, vízesések teszik

A Jardin Majorelle hangulatos kertészletei

© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Matheus (jobbra) © Fotó: Artmagazin (középen és balra)

Afrikai törzsi fejékszerek a Berber Múzeum kiállításán
© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Mathéus

teljessé. A dús vegetációval éles kontrasztot alkot az a Paul Sinoir által 1931-ben emelt szigorú betonkonstrukció, amely itt mégis a lehető legtermészetesebbnek hat. Le Corbusier ugyanis nem kis részben az arab építkezés példája nyomán teremtette meg a modern villa (a lapos tetős kockaház) típusát. Formavilágát híven követi e második műteremház, amelyet néhány év múlva Majorelle kívül kobaltkékre festett és citromsárga színű folklorisztikus motívumokkal dekorált, majd marokkói stílusú faragott pergolával bővített. A zöld növényzet előtt és között,

a meleg kék–hideg sárga kontrasztjával egyszerre igazodott az art décohoz, illetve ahhoz a szó szoros értelemben vett *couleur locale*-hoz, amelyben az országimázs részét képező zelizsi (egykoron Fez városából származó) csempék pompáznak – többek között a Majorelle-nek előképül szolgáló Bahia-palotában. A luxuriózus kertet, amely alighanem élete főműve, a festő a háború után megnyitotta a közönség előtt, és Jardin Majorelle néven ma is a város nevezetessége; évente sok százezer látogatója van, ottjártunkkor is hosszú sorok álltak a pénztárak

előtt. Hozzá képest Majorelle festészete inkább a hajdani élet lenyomataként értékes, mintsem művészileg jelentős. Legalábbis ezt sugallja az a harminc kép, amely Félix Marcellac art deco kutató válogatásában szemlélhető a Majorelle által preferált élénk kék falak között, a művész szép emlékkiállításán közvetlenül a kert tőszomszédságában, nevezetesen a Studio KO (Olivier Marty és Karl Fournier) által tervezett vadonatúj Yves Saint Laurent Múzeumban (Musée Yves Saint Laurent de Marrakech, röviden: mYSLm), amely tavaly októberben nyitotta meg kapuit.

Enteriőr a Jacques Majorelle Marokkója kiállításán Majorelle *A higyőbűvölő* című olajképével (1918)
© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Mathéus

Madár (szenufo-plasztika) Pierre Bergé és Yves Saint Laurent gyűjteményéből az YSL Múzeum előcsarnokában

© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Matheus

Az YSL Múzeum főhomlokzata

© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Matheus

Yves Saint Laurent ruhakollekciója a múzeum állandó kiállításán

© Fondation Jardin Majorelle / Fotó: Nicolas Mathéus

A névadó divatkreátor 1936-ban született az algériai Oránban. Már kamaszként divattervezőnek készült, 1954-ben ezért ment Párizsba tanulni. A Dior-ház művészeti vezetőjeként aratta első sikereit, majd 1962-ben a művészeti menedzser (később mecénás) Pierre Bergével saját céget alapított. Négy évvel később látogatott először Marrákesbe, és szinte rögtön beleszeretett. Élet- és munkatársával közösen kezdték el szisztematikusan gyűjteni a törzsi kultúra helyi emlékeit. 1980-ban megvásárolták a Majorelle-birtokot, renoválták a régi házat, amelyet Villa Oasisra kereszteltek. (Ma csak külön engedéllyel látogatható.) Madison Cox amerikai kerttervezővel pedig rendbe hozatták a Majorelle halála (1962) után pusztulásnak indult kertét. Ettől kezdve Yves Saint Laurent minden évben itt készült fel őszi-téli, illetve tavaszi-nyári kollekciójának bemutatójára.

A művész 2002-ben, miután a Pompidou Központban retrospektív kiállításon adott számot munkásságáról, visszavonult. Néhány évvel később Marrákesben hunyt el és hamvait

a kertben szórták szét. Bergé ekkor döntött úgy, hogy a szomszédos telken múzeumot hoz létre, amely az utókor számára megőrökíti YSL életművét. A négyszáz négyzetméteres állandó kiállításon most ötven modellt, számos vetített és papírkép ad áttekintést Christophe Martin scenográfus/díszlettervező tálalásában a művész bő négy évtizedes tevékenységéről. A hatvanas évek derekán divatos trapézzsabású fekete (szürke, ezüst) nadrágkosztümöktől a huszadik századi klasszikusok (Matisse, Mondrian, Braque, Picasso) ihletésében vagy a nem kevésbé eleven pop szellemében született modelleken át az afrikai kultúrák harsány világát megidéző öltözékekig. Az exkluzív darabok mellett láthatók a mindennapi viseletre szánt munkák is; YSL már a hatvanas évek derekán ez utóbbira szakosodott és prêt-à-porter üzletet nyitott Párizsban. „Nem a divat a fontos, hanem a stílus” – fogalmazta meg ars poeticáját, amelyből magától értetődően következett számára a tárlókban látható kiegészítők (lábbelik, táskák, kesztyűk, ékszerek) kiemelt jelentősége, az ő szavaival, „nélkülözhetetlen varázsa”.

Az öltözködés önmegvalósító funkciójára hívja fel a figyelmet az alkotó fontos ihlető forrása, YSL-ék egykori műgyűjteménye, amelynek legszebb darabjaiból a király védnökségével „Berber múzeum”-ot alapítottak, majd rendeztek be a Jardin Majorelle Kék műteremházában. Közönséges használati tárgyak (amilyen a nevezetes argánolaj kinyerésére szolgáló mozsár), kultikus eszközök, fegyverek, zeneszerszámok, ajtóreteszek, szőnyegek és ruhák sora után a nagyterem ugyancsak Christophe Martin kialakította csillagos égboltja alatt (niellós) ezüst, korall, üveg, márvány és bőr felhasználásával készült pazar ékszerek láthatók a térbe állított fekete próbabüsztkön, illetve az üvegezett asztalokon. A nők arcát félig, a vállat-nyakat szinte teljesen beterítő kollekciók azt sugallják ugyanis, hogy az ékszer egykor nem egyszerű ékítmény volt, viselője egyéniségét s rangját kifejező műalkotásnak számított. Miként YSL-ék, nézőként mi is csak hódolni tudunk szépségük előtt.